

УДК 631.155.3

Л.В. Коваль, аспірант
ННЦ «Інститут аграрної економіки», м.Київ

СТРАХУВАННЯ ВЛАСНОГО МАЙНА ПІДПРИЄМСТВА: ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОГО ТА ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ

Розглянуто особливості фінансового та податкового обліку операцій зі страхування власного майна сільськогосподарських підприємств. Визначено напрямки подальших наукових досліджень з даного питання.

Ключові слова: страхування, облік, майно.

Постановка проблеми. Сучасні умови господарювання сільськогосподарських товаровиробників вимагають забезпечення їх успішного функціонування. Таким чином, перед керівниками підприємств постають завдання щодо запобігання виникнення ризикової ситуації та /або її подолання, а також забезпечення максимально стійкого фінансового стану підприємства. Одним із способів вирішення даних завдань є страхування майна підприємства.

Стандарти бухгалтерського обліку визначають фінансовий результат підприємства для цілей фінансового обліку. Проте база оподаткування для цілей податкового обліку обраховується за іншими правилами, що відповідають податковому законодавству. Дана розбіжність обумовила завдання нашого дослідження.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Питання відображення в обліку страхування майна підприємств розглядаються у працях провідних вчених-економістів: В.Бабенко, О. Башинський, Н. Білова, В. Жук, О. Коваленко, Ю. Коваленко, О. Редько, О. Сахно, Л. Сук та інші.

Так ряд авторів Л. Сук, П. Сук, О. Леонова [1,2] в своїх працях розглядають в загальному порядок відображення в обліку операцій зі страхування майна, та зазначають, що витрати по страхуванню будуть відображені у складі витрат виробництва.

Деякі автори [3,4,5] розглядають досліджуване питання в контексті як фінансового так і податкового обліку, проте дуже багато аспектів даної теми дослідження залишаються нез'ясованими.

Метою статті є визначення особливостей відображення операцій майнового страхування у фінансовому та податковому обліку.

Виклад основного матеріалу. Працівники, інвестори, кредитори, та інші користувачі облікової інформації зацікавлені у позитивному фінансовому

результаті діяльності сільськогосподарського товаровиробника.

Так як діяльність останнього безпосередньо залежить від впливу природи та частково від діяльності людини, то постає необхідність в постійному захисті всіх наявних активів підприємства. Цей захист здійснюється через обов'язкове та добровільне страхування майна господарюючого суб'єкта, з обов'язковим відображенням в обліку. При цьому операції, що пов'язані зі страхування майна взаємопов'язані між собою і повинні відображатися в певній послідовності (рис.1).

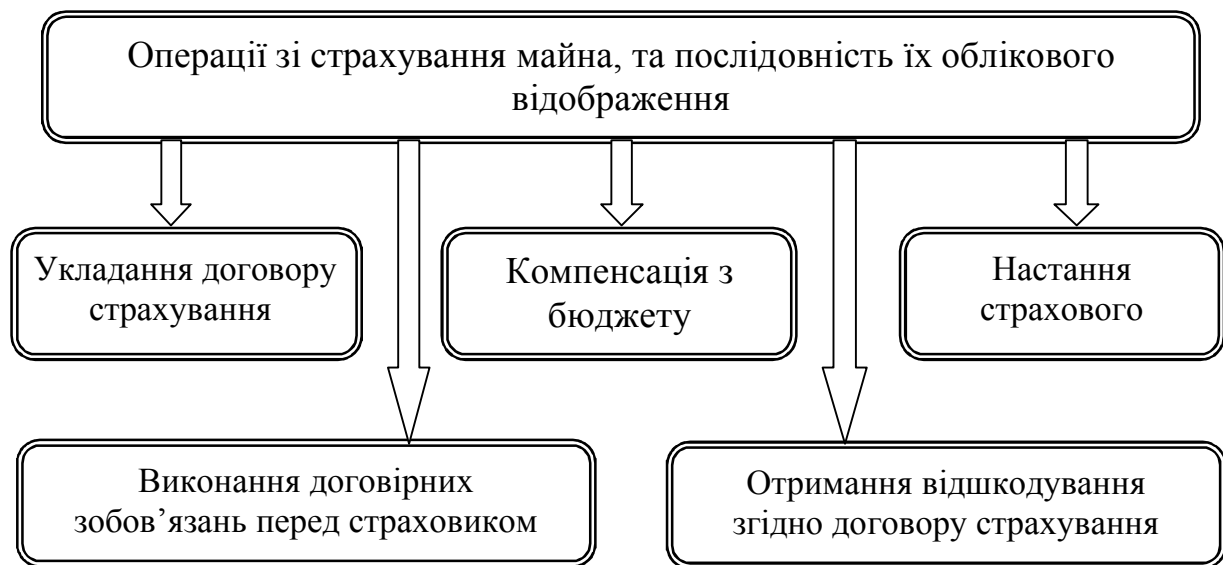

Рис. 1. Порядок відображення в обліку операцій зі страхування майна
Узагальнено автором

Це класична схема операцій зі страхування майна, за умови, якщо страхувальником виступає власник майна.

Порядок здійснення операцій зі страхування майна пояснюється їх взаємозв'язком, та призводить до послідовного відображення цих операцій на рахунках бухгалтерського обліку. При цьому відображення наступної операції неможливе без відображення попередньої.

Як показує рисунок 1, першою операцією є укладання договору страхування. Факт заключення договорів із страховими організаціями, на підставі договору страхування [6, с. 558] та загальна сума страхових платежів відображається у страхувальника у складі витрат майбутніх періодів, за умови, якщо термін дії договору страхування перевищує звітний період підприємства. Для цього Планом рахунків бухгалтерського обліку [5] передбачено рахунок 39 «Витрати майбутніх періодів» (рис. 2).

Договір страхування містить інформацію про страховий платіж, який страхувальник зобов'язаний сплатити страховику на протязі обумовленого

періоду.

39 «Витрати майбутніх періодів»

Д-т. _____ Заключено договір страхування майна (Кредит рахунку «Розрахунки за страхуванням майна»)	К-т. _____ Частина витрат майбутніх періодів віднесено на витрати звітного періоду (Дебет рахунків відповідних витрат)
---	--

Рис. 2. Відображення в обліку витрат майбутніх періодів

Така сума підлягає сплаті з одночасним віднесенням її на витрати в залежності від групи майна, що страхується. Тобто, сума страхового платежу одразу не списується на витрати звітного періоду, тому що страхові відносини підприємства тривають протягом певного проміжку часу. Списання усієї суми страхового платежу одразу спричинить необумовлене зростання витрат звітного періоду. Якщо термін дії страхового договору не перевищує звітного періоду підприємства, тоді необхідно здійснювати списання загальної суми страхового платежу. Якщо підприємство здійснює безперервне страхування майна і при цьому не отримує страхове відшкодування протягом двох років (внаслідок не настання страхового випадку) , то воно має право на зниження страхового тарифу в межах 10% і , як наслідок, зменшення страхового платежу.

Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [7] передбачено для здійснення операцій зі страхування рахунок 65 «Розрахунки за страхуванням», в межах якого виділено субрахунок 655 «За страхуванням майна» (рис. 3).

655 «Розрахунки за страхуванням майна»

Д-т. _____ Сплачено страховий платіж страховикові (Кредит рахунків коштів підприємства)	К-т. _____ Нараховано страховий платіж страховикові (Кредит рахунків витрат у відповідності з групою застрахованого майна)
Нараховано страхове відшкодування за пошкоджене, знищене майно	Зараховано страхове відшкодування за пошкоджене, знищене майно

Рис. 3. Відображення в обліку розрахунків за страхуванням майна

Укладання договору страхування буде відображатися в обліку наступним чином (таблиця 1).

Таблиця 1. Нарахування страхових платежів

№ п/п	Господарська операція	Кореспонденція рахунків	
		Дт	Кт
Термін дії договору перевищує звітний період підприємства			
1.	Укладено договір страхування майна підприємства та відображено суму страхового платежу	39	655
2.	Відображено суму страхового платежу за певний звітний період	23, 91, 92, 93	39
Термін дії договору не перевищує звітний період підприємства			
1.	Укладено договір страхування майна підприємства та відображено суму страхового платежу	23, 91, 92, 93	655

Перерахування суми страхового платежу відображається в обліку слідуноюю проводкою (таблиця 2).

Таблиця 2. Сплата страхових платежів

№ п/ п	Господарська операція	Кореспонденція рахунків		Податковий облік	
		Дт	Кт	ВД	ВВ
1.	Згідно договору страхування страховальником перераховано страховику суму страхового платежу	655	311	-	+

З точки зору податкового обліку, страховий платіж підприємства повинен відноситися до складу його валових витрат у податковий період їх виникнення [11]. Так, статтею 5 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», зазначено, що валові витрати підприємства включають в себе будь-які витрати зі страхування ризиків загибелі врожаю, транспортування продукції платника податку; цивільної відповідальності, пов'язаної з експлуатацією транспортних засобів, що перебувають у складі основних фондів платника податку; екологічної та ядерної шкоди, що може бути завдана платником податку іншим особам; майна платника податку; кредитних та інших ризиків платника податку, пов'язаних із здійсненням ним господарської діяльності, у межах звичайної ціни страхового тарифу відповідного виду

страхування, діючого на момент укладення такого страхового договору, за винятком страхування життя, здоров'я або інших ризиків, пов'язаних з діяльністю фізичних осіб, що перебувають у трудових відносинах з платником податку, обов'язковість якого не передбачена законодавством, або будь-які витрати зі страхування сторонніх фізичних чи юридичних осіб.

Належать до складу валових витрат без обмежень витрати на пенсійне та медичне страхування, а також витрати за обов'язковими видами страхування (ст.7 Закону про страхування). Для сільського господарства це страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень державними сільськогосподарськими підприємствами, врожаю зернових культур і цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами всіх форм власності також страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків у випадках та згідно з переліком тварин, встановленими Кабінетом Міністрів України;

Належать до складу валових витрат в розмірі не більше 5% загальних валових витрат звітного періоду витрати за видами страхування, які не належать до обов'язкових (не зазначені у ст.7 Закону про страхування). У сільському господарстві це страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ, страхування майна (іншого, ніж передбачено пунктами 5-9 статті 6 Закону) та інших видів добровільного страхування. Враховуючи те, що договір страхування вважається чинним з дати здійснення першого платежу, то датою збільшення валових витрат підприємства є дата податкового періоду, на яку було списано кошти з банківського рахунку підприємства в рахунок сплати страхового платежу (табл. 2).

Одразу після укладання договору страхування та сплати страхових внесків страхувальник має право на здешевлення вартості страхових премій (внесків), фактично сплачених суб'єктами аграрного ринку, що забезпечується на державному рівні. Розмір компенсації становить 50 відсотків фактично сплачених страхових премій (внесків), які не перевищують 5% суми застрахованого ризику, що визначається за мінімальними закупівельними цінами на продукцію що страхується.

Постановою КМУ від 13.05.2009 № 463 «Про затвердження Порядку використання у 2009 році коштів Стабілізаційного фонду для здешевлення кредитів, фінансування інвестиційних проектів та підтримки окремих проектів в агропромисловому комплексі» [8] (надалі Постанова №463) прописано на які цілі призначена компенсація з бюджету, тому можна стверджувати, що даний вид бюджетного відшкодування належить до цільового фінансування (надходження), а тому в обліку такі кошти відображають на рахунок 48 «Цільове фінансування та цільові надходження».

З огляду на п.16 П(С)БО 15, цільове фінансування не визнається доходом доти, поки не існує підтвердження того, що воно буде отримане та підприємство виконає умови щодо такого фінансування [10]. П.19 цього ж таки стандарту передбачає, що цільове фінансування для компенсації витрат (збитків), яких зазнало підприємство, та фінансування для надання підтримки підприємству без установлення умов його витрачання на виконання у майбутньому певних заходів визнаються дебіторською заборгованістю з одночасним визнанням доходу.

У робочому Плані рахунків підприємства для відображення в обліку компенсації з бюджету слід використовувати: рахунок 481 – часткове відшкодування (здешевлення) вартості страхових премій (внесків). Відобразимо в обліку порядок отримання державної компенсації щодо здешевлення вартості страхових премій (табл. 4).

Таблиця 4. Облік компенсації держави

№ п/п	Типові господарські операції	Кореспонденція		Податковий облік	
		Дт	Кт	ВД	ВД
Попереднє нарахування цільового фінансування (надходження)					
1	Нараховано суму компенсації, що підлягає отриманню з бюджету	377	481		
2	Зарахована на поточний рахунок підприємства компенсація держави	311	377	+/-	
3	Відображено дохід	481	718		
Без попереднього нарахування цільового фінансування (надходження)					
1	Зарахована на поточний рахунок підприємства компенсація держави	311	481	+/-	
2	Відображено дохід	481	718		

Відображення в податковому обліку отриманої компенсації має ряд особливостей. Згідно Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» (ст. 4, пп. 4.1.6.) валовий дохід підприємства, що діє на підставі загальної системи оподаткування, включає суму отриманої компенсації держави щодо здешевлення вартості страхових премій [9]. При цьому на ПДВ дана операція не впливає, так як Законом про ПДВ передбачено, що не є об'єктом оподаткування ПДВ і не включається до бази оподаткування цим податком бюджетні кошти, які надійшли як компенсація поточних і капітальних витрат господарської діяльності платника податку.

Що стосується підприємств-єдинників, то базою оподаткування є виручка

від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тобто сума, фактично отримана суб'єктом підприємницької діяльності на розрахунковий або (та) в касу за здійснення операцій з продажу продукції (товарів, робіт, послуг).

Так як компенсація бюджету до виручки від реалізації не належить, тому вона не відноситься до складу валових доходів.

При настанні страхового випадку, страхувальник несе витрати, пов'язані із втратою, псуванням чи знищенням застрахованого майна. Для відображення в обліку таких витрат Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій передбачено рахунок 99 «Надзвичайні витрати» (рис. 4).

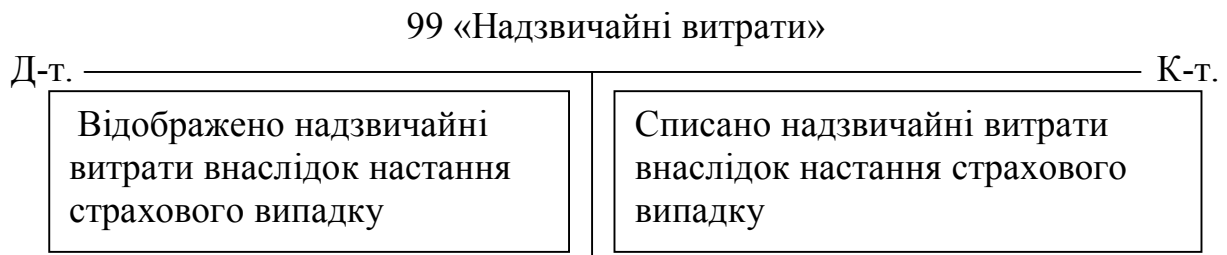

Рис. 4. Відображення в обліку надзвичайних витрат

Якщо вартість утраченого майна або витрати за посівами, що загинули не компенсуються страховими відшкодуваннями, то ця сума відноситься на дебет рахунка 99 «Надзвичайні витрати» з кредиту рахунків запасів[8, 292]. Окрім цього, на рахунок 99 «Надзвичайні витрати» відносяться повторювальні витрати (що включають в себе: витрати на обробіток посівних площ повністю загиблого врожаю, вартість насіння при пересіюванні та інші повторювальні витрати), а також ті витрати, які згідно договору страхування не відшкодовуються страховиком.

Витрати від настання страхового випадку, після списання їх на рахунок 794 «Результат від надзвичайних подій», включаються до фінансової звітності згідно п.31 П(с)БО 16 «Витрати».

Проте, сільськогосподарське підприємство (страхувальник) в результаті настання страхового випадку (надзвичайної події) окрім витрат отримує ще й доходи, у вигляді страхового відшкодування від страховика згідно договору страхування майна.

Для відображення доходу від надзвичайних подій Планом рахунків передбачено рахунок 75 «Надзвичайні доходи» (рис. 5).

Відповідну кореспонденцію рахунків щодо відображення в обліку надзвичайних доходів та витрат наведено в таблиці 5.

75 «Надзвичайні доходи»

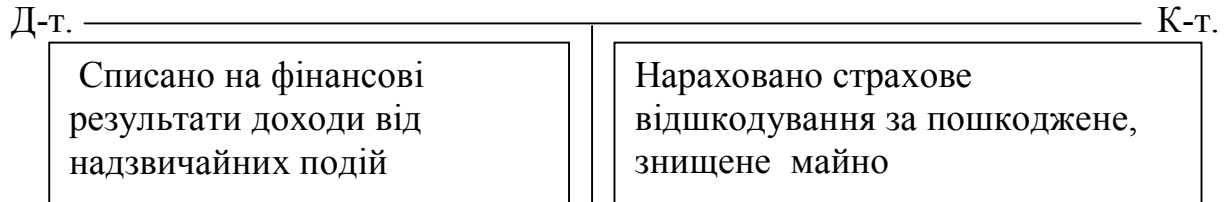

Рис. 5. Відображення в обліку надзвичайних доходів

Таблиця 5. Облік результатів настання страхового випадку

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція	
		Д-т	К-т
1	Укладено договір страхування	39	655
2	Нараховано страховий платіж	23,91,92,93	655
3	Сплачено страховий платіж страховику	655	311
4	Списано частину витрат майбутнього періоду на витрати поточного періоду	23,91,92,93	39
5	В результаті настання страхового випадку відображено невідшкодовані понесені витрати	99	23,91,92,93
6	Нараховано страхове відшкодування	655	75
7	Отримано страхове відшкодування	311	655
8	Отримано суму часткової компенсації з бюджету	311	655

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень.

Підсумовуючи вищесказане ми дійшли висновку, що операції зі страхування майна повинні відображатися в обліку в певній послідовності. Існує неузгодженість фінансового та податкового обліку, що зумовлена специфікою визначення бази оподаткування та загального фінансового результату підприємства. Потребує подальшого вдосконалення нормативно-правова база з зазначеного питання.

Зазначені висновки зумовлюють перспективу подальших наукових досліджень.

Література

1. Сук Л., Сук П. Облік розрахунків за страхуванням // Бухгалтерія в сільському господарстві.-2004.-№10 (115).- С.18-23.
2. О. Леонова. Облік страхових платежів // Бухгалтерія в сільському господарстві.-2005.-№13 (142).- С.23-24.
3. В. Бабенко. Особливості обліку страхування майна // Облік і фінанси АПК. – 2009. – №1. – С.47-53.
4. О. Башинський. Абсолютний захист: страхуємо сільгоспризики // Все про бухгалтерський облік. – 2008. – №94. – С.16-19.
5. О. Редько, Д. Ковальов. Страховий випадок з автомобілем: оподаткування та облік // Все про бухгалтерський облік. – 2005. – №111 (1144). – С.32.
6. Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік : Підручник. – Київ: Вид-во «Центр навчальної літератури», 2004. – 632 с.
7. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджено наказом міністерства фінансів України від 30 листопада 1999р. № 291 зі змінами та доповненнями.
8. Постанова КМУ від 13.05.2009 № 463 «Про затвердження Порядку використання у 2009 році коштів Стабілізаційного фонду для здешевлення кредитів, фінансування інвестиційних проектів та підтримки окремих проектів в агропромисловому комплексі».
9. Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств » від 28 грудня 1994 року N 334/94-ВР.

Summary

Own property of enterprise insurance: the features of fiscal and financial accounting. / L.V. Koval

Considered the feature of financial and tax account of operations from own property of agricultural enterprises insurance. Certainly directions of subsequent scientific researches on this question.

Key words: insurance, account, property.